

U posljednje vrijeme, očito kao predznaci dozrelih prilika za pripremanje međunarodnoga kataloga narodnih predaja a ujedno i kao poticatelji na tu akciju, pojavila su se dva važna nacionalna indeksa predaja, oba iz nordijskih zemalja. Prvi od njih (Reidar Th. Christiansen, *The Migratory Legends*. FFC No 175, Helsinki 1958) obuhvatio je relativno ograničen broj (77) onih narativno razvijenih tipova norveških predaja koje su ujedno i šire poznate u repertoaru ostalih naroda. Za razliku od njega, Simonsuuri se nije ograničio na narativne tipove, nego je u svoj indeks uključio, bez posebnoga razgraničavanja, i tipove i motive finskih predaja, s težištem svakako na potonjima, na osnovu goleme građe od 100.000 zapisa mitskih predaja i memorata u Arhivu narodne poezije Društva za finsku književnost. Građu je podijelio pretežno prema mitskim bićima iz finskoga pučkog vjerovanja, s otprilike ovim glavnim skupinama: kobno znamenje (omina), sablasne pojave, smrt i mrtvi, čarobnjaci i vještice, đavo, tabu, duhovi kulturnih mjesta, množitelji blagostanja, šumski duhovi, vodeni duhovi, podzemni duhovi i vražići, divovi i Kalevini sinovi, blago, demoni bolesti, mitske životinje.

Građa je donesena pregledno i praktično; kada se isti motivi ponavljaju vezani uz različita mitska bića, tada pomažu savjesno izradene unakrsne indikacije. Začuduje kakvo se obilje materijala moglo predočiti na relativno malom prostoru od 155 strana. Svakako ostaje otvoreno pitanje da li je podjela prema mitskim bićima, a ne prema osnovnim temama najsretnije odabrana. Osim toga, čitalac će iz Simonsuurijeva indeksa dobiti gotovo potpun uvid u cjelinu finskih narodnih vjerovanja koja se vezuju uz mitska bića i u oblike u kojima se ona javljaju, u pojedine motive narodnih predaja o tim bićima, ali će o izgrađenim tipovima adekvatnih predaja steći ipak, na žalost, samo fragmentarnu sliku. Simonsuurijev indeks finskih predaja jedan je od najboljih koji na tom području do sada postoje. On će mnogo pomoći i u koječemu biti uzor onima koji se ubuduće budu bavili sistematiziranjem te vrste građe. No on ujedno svjedoči i o velikim teškoćama koje još u tom poslu postoje i o načelnim pitanjima koja tek treba riješiti.

Napokon, čitanje Simonsuurijeva indeksa ima još jedan svoj čar: iznenaduje koliko se toga zajedničkog može naći među finskim i, npr., našim vjerovanjima i predajama, usprkos geografskoj udaljenosti i svima veoma osebujnim specifičnim obilježima. Još jednom se potvrđuje zajednička tipološka osnova tih vrsta tradicija na širokim geografskim prostorima.

M. Bošković-Stulli

A. M. ASTAHOVA, NARODNYE SKAZKI O BOGATYRJAH RUSSKOGO EPOSA. Akademija Nauk SSSR, Moskva—Lenjingrad 1962.

Knjiga sadrži iscrpan prikaz proznih kazivanja koja se obično nazivaju »bogatirskima«; to su poznati siže i ruskih bilina, o Il'ji Muromcu, Svjatogoru, Aljoši Popoviču, Dobrinji Nikitiču itd., prepričani proznim oblikom. Kazivanja su nastajala i širila se različitim putovima: raspadanjem tradicionalne biline koja se još pamti samo kao goli siže i prepričava proznim načinom; trajnijom proznom tradicijom što se već prilično osamostalila u odnosu na bilinu iz koje je prvotno potekla; proznim usmenim prenošenjem pročitane biline; proznim prepričavanjem tzv. »lubočnih« izdanja (znamenitih ruskih pučkih edicija, prvotno izrađivanih na kori drveta, koje su sadržavale pjesme, pripovijesti i dr., prikazane slikom i tekstom); prepričavanjem tekstova iz različitih jeftinih pučkih knjižica gdje su siže i bilina bili pretočeni u prozne pripovijesti.

Knjiga se dijeli na dva osnovna poglavlja: prvo poglavlje obuhvaća ruske priče o ruskim epskim bogatirima, a drugo sadrži priče ostalih naroda SSSR-a o toj istoj građi.

Autorica je iz svoga razmatranja isključila one prije spomenute prozne primjere koji nisu drugo do bilina u raspadanju i čvrsto vezani s njome sadržajem i stilom, pa su zanimljivi jedino u okviru proučavanja sižea bilina (to su tzv. »pobyyal'sčine«). Svoju pažnju obratila je onim primjerima gdje se »veza s bilinama sačuvala samo u sadržaju sižea u cjelini ili u sadržaju pojedinih epizoda, dok

81

sva umjetnička struktura, sav stil potpuno odgovaraju žanru priče« (str. 4). No granica među jednom i drugom skupinom, kako autorica primjećuje, često nije jasna ni oštra, pa postoje i prelazne forme.

U knjizi je skupljena zaista obilata građa, prikazana savjesno i pregledno, pretežno deskriptivnim načinom. Tako je taj dio ruske narodne književnosti predložen prvi put cjelovito i na jednome mjestu, jer je do sada, kako autorica napominje, sva ta građa izmicala posebnoj pažnji istraživača, zato što je ni istraživači bilina ni istraživači pripovijedaka nisu priznavali kao »svoju«. (Astahova se inače bavi bilinama i autor je poznatoga izdanja »Byliny Severa«, t. I—II.)

Da bi pokazala na koji se način bilina, oslobodivši se stihovane forme, prilagodila »umjetničkom sistemu žanra priče«, tj. kako se »epski sadržaj potčinio jednome potpuno drukčijem umjetničkom sistemu«, autorica analizira brojne primjere. Iz njih se vidi kako je izbljedjela »epska historičnost« biline, potisnut je njezin strogi veličajni karakter, pa se u mnogim slučajevima zaboravilo mjesto zbivanja, izgubila su se ili izmijenila imena pojedinih junaka, a događaj je prenesen u neko bezimeno carstvo ili selo; u tekst su upletene tipične formule koje se upotrebljavaju u pričama, kao i pojedini motivi iz bajki; očituje se tendencija prema zaokruženom, dovršenom obliku; u radnju se unose scene iz svakodnevnog života.

Autorica primjećuje da »stihija pripovijetke« nije baš do kraja asimilirala sižee bilina (str. 115), no u osnovi ona u ovoj pojavi, tj. bar u uspješnijim slučajevima, gleda prelazak u »skladnu konstrukciju priče, u kojoj su pojedini dijelovi, izgrađeni iz raznolikih sižea bilina, stekli organsko jedinstvo i zaokruženost pripovijetke« (str. 31).

S ovom važnom postavkom te studije ne bih se mogla sasvim složiti. Autorici su biline svakako mnogo bliže nego pripovijetke, pa ona možda zbog toga vidi »skladnu konstrukciju priče« ondje gdje se zapravo očituju samo elementi njezina stila (formule, nedostatak imena, dovršenost i dr.). Pripovijetke (a među njima napose bajke) imaju, naime, svoje vlastite, tradicijom izgrađene sižee, mnogo zatvorenije nego epske pjesme. Struktura cijelog zbivanja u priči i svi elementi njezina stila organski su povezani sa sižeeom pa prvenstveno u okviru te cjeline mogu tvoriti skladnu konstrukciju i poseban svijet priče. Većina »bogatirskih« pripovijedaka, prikazanih u studiji Astahove, ispada iz toga okvira. Prešavši iz biline u proznu formu, ti su sižei zaista poprimili mnoge elemente stila pripovijetke, ali bez potpune asimilacije, više izvana, ti elementi nisu organski urasli u samu srž radnje. Opravdano je da se ta građa razmatra kao jedan specifičan aspekt ruskih narodnih pripovijedaka, ali mislim da ona ipak ostaje neke vrste bastardom — pripovijeda se originalno, u više slučajeva s vrlo mnogo šarma, vrijedna je istraživačke pažnje ne samo kao sižee biline nego i radi upoznavanja načina kojima se prenose usmene prozne tradicije, ali organska, cjelovita, zrela forma narodnih pripovijedaka »bogatirska« priča ipak nije.*

M. Bošković-Stulli

FOLKLOR NARODA JUGOSLAVIJE. Izbor i sastav A. Kinert i D. Zdunić. Oprema: A. Kinert. Tekstovi: M. Gušić, O. Delorko, V. Žganec, T. Komar, O. Mladenović, V. Ivanova. Fotografije: T. Dabac, M. Gušić, M. Grčević, Z. Ljevaković. Izdavač: Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1963. — Urednik: ?

Pojavilo se jedno luksuzno i po grafičkoj opremi reprezentativno izdanje, po osnovnoj koncepciji sretno zamišljeno i odavna potrebno (osobito pošto je nestalo s tržišta donekle adekvatne knjige »Pjesme i plesovi naroda Hrvatske«, Zagreb 1951).

Knjiga će, pretpostavljam, imati dobar komercijalni uspjeh i rado će njome ukrasiti svoje police nepretenciozni ljubitelji slikovnica o narodnim kulturama širom svijeta. Požalit će možda, s pravom, što su reprodukcije u koloru suviše reske, ali će se utješiti raskošnom i tako raznolikom liepotom predloženih vezova, čipaka, tkanja i pletiva na narodnim nošnjama, kao i bujnom šarolikošću plesova.

* Ima i pravih ruskih bajki i ostalih vrsta priča u kojima osobe nose »bogatirska« imena, no one nisu u čvršćoj vezi s bilinama; autorica ih spominje na str. 67—71.